

Slovensko zdravniško društvo

Sekcija za preventivno medicino

Slovenian Preventive Medicine Society

6. KONGRES PREVENTIVNE MEDICINE

VSEBINSKI ZAKLJUČKI PO POSAMEZNIH SKLOPIH

Oktober 2016

ZAKLJUČKI SKLOPA OKOLJE IN ZDRAVJE

Moderatorici: **Simona Uršič in Ana Hojs**

- a. Področje okolja in zdravja je raznoliko, obseg tem pa zelo velik, zato bi bilo treba na tem področju čim prej zapolniti veliko kadrovske podhranjenost.
- b. Glede na izrazite potrebe po medsektorskem povezovanju bi bilo treba več pozornosti nameniti izobraževanju o učinkovitem komuniciranju med različnimi sektorji.
- c. Strokovnjaki obeh ključnih inštitucij s področja javnega zdravja (Nacionalnega inštituta za javno zdravje - NIJZ in Nacionalnega laboratorija za zdravje, okolje in hrano - NLZOH) naj poenotijo stališča do spremljanja parametrov bazenske kopalne vode, po potrebi predlagajo zakonodajne spremembe in zagotovijo ustrezno obveščenost upravljavcev kopališč.
- d. Zdravstvo naj si prizadeva za večjo vlogo pri prostorskem planiranju in načrtovanju posegov v okolje za zaščito prebivalstva pred okoljskimi vplivi (vzpostavitev in sprejetje smernic).
- e. Ministrstvu za zdravje bi morali predlagati sprejetje zakonskega predpisa, ki bo pravno in formalno urejal skrb za okoljsko zdravje.
- f. Vse strukture, ki delujejo na področju javnega zdravja, naj nadaljujejo z aktivnim prizadevanjem, da bi občine čim prej uspešno vpeljale načrte za zagotavljanje ustrezne kakovosti zraka in s prizadevanji, da bi se aktivnosti za zmanjšanje onesnaženosti zraka prenesle tudi v kraje v Sloveniji, ki trenutno nimajo sprejetih odlokov in nimajo meritev onesnaženosti zraka.
- g. Pri delovanju na področju podnebnih sprememb je nujno treba okrepiti oziroma vzpostaviti sodelovanje znotraj zdravstvenega sektorja (NIJZ, NLZOH, ostali sektorji zdravstva) in uvesti sodelovanje z drugimi sektorji, pri čemer je zdravstveni sektor osrednji zagovornik blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje.
- h. Vzpostaviti ali intenzivirati je treba monitoringe vektorjev in dejavnikov okolja, povezanih s podnebnimi spremembami (sledenje umrljivosti, spremljanje komarjev, pelodov itd.).

***

ZAKLJUČKI SKLOPA NALEZLJIVE BOLEZNI IN CEPLJENJE

Moderatorici: **prim. prof. dr. Alenka Kraigher, prof. dr. Maja Sočan**

Na področju varovanja zdravja ljudi pred nalezljivimi boleznimi je potrebno okrepiti sisteme spremljanja bolezni in v čim večji meri zagotoviti cepljenje za vse starostne skupine. Okrepiti je treba komunikacijo o cepljenju in zagovorništvo.

- a. Okrepiti spremljanje in obvladovanje oslovskega kašlja s cepljenjem
  - izboljšati sistem prijavljanja oslovskega kašlja
  - vzpostavi naj se projekt, s katerim bo omogočena ocena pomena oslovskega kašlja pri odraslih,
  - okrepiti promocijo cepljenja nosečnic proti oslovskemu kašlju za zavarovanje novorojenčkov,
  - podpreti cepljenje proti oslovskemu kašlju za odrasle s kombiniranim cepivom proti tetanusu in oslovskemu kašlju na stroške Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
- b. Izboljšati napredek pri izkoreninjenju otroške paralize
  - razširiti in intenzivirati spremljanje procesa eliminacije bolezni po vsem svetu, ki je v zadnjih fazah,
  - okrepiti zaznavanje kroženja enetrovirusov,
  - vsak pojav poliovirusov (divjih in cepilnih) obravnavati kot izbruh s sprožitvijo algoritma za ukrepanje,
  - ohraniti visoko precepljenost, ki je nujna tudi ob odsotnosti kroženja virusov otroške paralize v državi.

- c. Zagotoviti izvajanje aktivnosti pri invazivni MENINGOKOKNI bolezni
  - nadaljnje poglobljeno molekularno laboratorijsko spremljanje meningokokov,
  - natančna opredelitev izolatov in proučevanja ujemanja antigenov v cepivu s krožečimi sevi,
  - preskrba s cepivi proti meningokokni bolezni, vključno s cepivom proti seroskupini B.
- d. Vzpostaviti sodelovanje s študenti Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani v okviru Projekta Imuno
  - podpreti prizadevanja študentov Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani na področju varovanja zdravja pred nalezljivimi boleznimi,
  - podpreti vlogo nevladnih organizacij pri ohranjanju visoke stopnje precepljenosti populacije v Sloveniji,
  - okrepiti zagovorništvo cepljenja kot orodja za pomoč pri ohranjanju in povečevanju precepljenosti.

***

ZAKLJUČKI SKLOPA POTOVALNA MEDICINA

Moderatorji: Zoran Simonović, Ondina Jordan Markočič

- a. Na področju potovalne medicine, kot pomembne komponente preventivne medicine, je treba nadaljnje aktivno povezovanje vseh deležnikov, ki sodelujejo pri obravnavi potnikov pred potovanjem (turističnih delavcev, zdravnikov primarnega zdravstvenega varstva in specializiranih potovalnih ambulant na NIJZ).
- b. Povečati obveščenost potnikov o tveganjih za zdravje na poti ter možnostih pridobitve relevantnih informacij in storitev za zaščito zdravja.
- c. Okrepiti znanje zdravnikov primarnega zdravstvenega varstva o tveganju za zdravje in ustrezni zaščiti zdravja njihovih pacientov pred potovanjem in pri zdravstvenih težavah, na katere morajo biti še posebej pozorni pri obravnavi pacientov po vrnitvi s potovanja.

***

ZAKLJUČKI SKLOPA SKUPAJ ZA KREPITEV ZDRAVJA

Moderatorici: doc. dr. Jerneja Farkaš Lainščak, Sanja Vrbovšek

- a. Predstavljeni so bili nekateri novi pristopi in obravnave v preventivnem programu za odrasle na primarni ravni zdravstvenega varstva. Kot primeri dobrih praks so v treh zdravstvenih domovih in pripadajočih lokalnih okoljih Celja, Vrhnike in Sevnice vzpostavili skupnostni pristop za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju, kjer je v ospredju uporabnik programa. Hkrati pa se z mobilizacijo lokalnih struktur in deležnikov osredotoča na omogočanje boljšega dostopa do storitev in programov, razvoj podpornih mrež in skupin za samopomoč ter upošteva formalne in neformalne oblike pomoči.
- b. Ena od ključnih nadgradenj preventivnega programa za odrasle (z organizacijsko-funkcionalnega kot vsebinskega vidika) je center za krepitev zdravja, ki je bil zasnovan na podlagi dosedanjega spremljanja in analiz organizacije in delovanja zdravstveno vzgojnih centrov ter poglobljene ocene stanja in potreb v projektu Skupaj za zdravje. Leta 2015 so se v Sloveniji vzpostavili trije centri za krepitev zdravja, in sicer v Celju, na Vrhniki in v Sevnici. V letu 2017 je načrtovana širitev novega koncepta.
- c. V okviru projekta Uživajmo v zdravju se je razvil model celostnega pristopa pri obvladovanju debelosti otrok in odraslih, ki skupaj z nadgradnjo obstoječih in vzpostavitvijo novih preventivnih struktur lahko prispeva k zmanjševanju debelosti in ohranjanju zdravja. Na podlagi evalvacije ob zaključku pilotnih testiranj bo oblikovan celostni inovativni model za obravnavo debelosti.

- d. Na področju promocije zdravja na delovnem mestu v okviru projekta Zdravi na kvadrat 2 poteka razvoj celostnega praktičnega pristopa pri promociji zdravja na delovnem mestu s povezovanjem podjetij in deležnikov na lokalni ravni, ki nudijo podporo na področju razvoja zdravega življenjskega sloga. V okviru slednjega bodo pomembni tudi rezultati raziskave stanja in potreb na področju promocije zdravja na delovnem mestu, izvedene med 860 delavci iz 19 podjetij.
- e. Pri vseh predstavljenih pristopih in obravnavah je v ospredju povezovanje, sodelovanje in kontinuirano komuniciranje med vsemi izvajalci preventivnih programov, zdravstvenimi strokovnjaki ter predstavniki nevladnih in drugih organizacij v lokalnih okoljih.

***

ZAKLJUČKI SKLOPA SODOBNI PRISTOPI K PREPREČEVANJU RAKOV

Moderatorici: Urška Ivanuš, dr. Veronika Učakar

- a. Prikazan je bil razvoj Državnega programa za obvladovanje raka (**DPOR**) skozi 20-letno obdobje in sodobne usmeritve, pri čemer je pomembno, da novo nastajajoči DPOR 2016–2020 na področju primarne in sekundarne preventive sledi 12 priporočilom Evropskega kodeksa proti raku.
- b. S spoznanem, da je slaba petina vseh rakov na svetu posledica okužb, se je porušila dogma, da je rak kronična nenalezljiva bolezen in odprle so se nove možnosti za preprečevanje rakov s cepljenjem in tudi novimi presejalnimi metodami.
- c. Na področju preprečevanja rakov s cepljenjem in presejanjem je krhko ravnovesje med koristjo in škodo pri teh zelo učinkovitih javnozdravstvenih intervencijah. V Sloveniji smo pri več boleznih prišli do točke, ko smo z intervencijo breme bolezni tako zmanjšati, da lahko postane (in ponekod že postaja) še tako majhno tveganje, ki ga intervencija predstavlja, za ciljno skupino nesprejemljivo. To lahko vodi v škodljivo opuščanje učinkovitih javnozdravstvenih ukrepov, zato je za ohranjanje ustreznega ravnovesja med koristmi in škodo cepljenja in presejanja nujno zagotavljati in nadzirati kakovost v organiziranih populacijskih cepilnih in presejalnih programih. Izvajati smemo le tiste programe, ki dokazano prinesejo več koristi kot škode, prav tako pa je treba z ustrezno komunikacijsko strategijo zagotoviti opolnomočenje tistih, ki so jim programi namenjeni, in s tem doseči njihovo čim večjo udeležbo v teh programih.
- d. Novost je tudi določanje individualne ogroženosti za raka dojk in presejanje dedno ogroženih. V Sloveniji bomo v naslednjih letih individualno ogroženost lahko ocenjevali s pomočjo računalniškega programa IBIS. Program bi bilo smiselno implementirati na primarno raven zdravstvenega varstva in s tem doseči ustrezno triažo žensk pred vstopom v Center za bolezen dojk in Ambulanto za onkološko genetsko svetovanje.
- e. Ker je diagnostika redkih rakov in njihovo zdravljenje bolj učinkovito, če se izvaja v specializiranih ustanovah, je v Sloveniji smiselno podpreti pobude za obravnavo bolnikov z redkimi raki v specializiranih ustanovah.

***

ZAKLJUČKI SKLOPA DEJAVNIKI TVEGANJA

Moderatorja: Ada Hočevar Grom, Milan Krek

- a. Na nacionalnem nivoju je treba sprejeti strategijo duševnega zdravja in akcijski načrt, ki bosta omogočila celostni pristop k duševnemu zdravju in lažje obvladovanje problemov na področju duševnega zdravja.
- b. Pri preventivi uporabe alkohola je treba posebno pozornost posvetiti nosečnicam in mladim.
- c. Ustrezen starševski nadzor nad otroki pomembno vpliva na uporabo alkohola med mladostniki, kar je treba upoštevati tudi pri oblikovanju družinam namenjenim učinkovitejšim preventivnim programom na področju drog.

- d. Zastrupitve pri osebah odvisnih od drog so pogoste z zdravili, zato je treba pozorno proučiti načine predpisovanja psihoaktivnih in drugih zdravil ter na tem področju vzpostaviti nova ustreznejša doktrinarna navodila za predpisovanje teh zdravil.
- e. Zaradi nevarnosti razvoja odvisnosti od psihoaktivnih snovi ne podpiramo proste prodaje takih zdravil brez recepta.
- f. Zaradi povečane umrljivosti uporabnikov drog je treba razviti preventivne strategije, ki bodo zmanjšale prezgodnjo umrljivost uporabnikov drog.
- g. Prevalenca samomorilnosti med uporabniki prepovedanih drog je večja kot med ostalo populacijo, zato je potrebna ciljna preventiva na področju preprečevanja samomora med populacijo uporabnikov drog.
- h. Odsotnost specifičnih raziskav o razširjenosti motenj hranjenja, terminološka nedoslednost in še vedno prisotna stigma psihiatričnih motenj otežujeta dejanski vpogled v obsežnost problema motenj hranjenja v slovenskem prostoru. NIJZ je institucija, ki je ključna za izvedbo nacionalne raziskave, ki bo osnova za načrtovanja na področju preventivne in kurativne dejavnosti na tem področju.
- i. Zdravstveno stanje zobovja pri mladostnikih se v zadnjih letih poslabšuje, zato so nujni preventivni ukrepi na tem področju, ki bodo izboljšali zdravstveno stanje zobovja mladostnikov in čez leta tudi odrasle populacije. To bo posledično tudi zmanjšalo stroške za popravilo zobovja.
- j. Osebe z večjim številom manjkajočih zob imajo statistično značilno večje obete za slabo oceno zdravja, zato je treba pripraviti preventivne ukrepe za izboljšanje ustnega zdravja pri odraslih.
- k. Delavci, izpostavljeni prestrukturiranju delovnih mest, imajo slabše zdravstveno stanje kot ostali delavci, zato naj strokovnjaki s področja javnega zdravja sodelujejo pri izdelavi smernic za družbeno odgovorno prestrukturiranje. Potrebno je namreč upoštevati, da prestrukturiranje podjetij vpliva tudi na zdravstveno stanje zaposlenih.

***

ZAKLJUČKI SKLOPA PREVENTIVA IN PROMOCIJA ZDRAVJA

Moderatorici: Olivera Stanojević Jerković, Alenka Hafner

- a. V slovenskem prostoru obstajajo neenakosti glede dostopa do psihološkega svetovanja, destigmatizacije duševnih motenj, povečanja (zdravstvene) pismenosti in standardizacije nekaterih obstoječih programov, ki so se pokazali kot uspešni in učinkoviti. Nastalo situacijo bi lahko uspešno presegli s čim prejšnjim sprejemom Nacionalnega programa za duševno zdravje.
- b. Skupnostni pristop na področju koordinacije krepitve duševnega zdravja je ena od ključnih prihodnjih nalog območnih enot NIJZ, saj bi tak način organizacije dela omogočal boljše mreženje in zmanjševanje neenakosti po regijah.
- c. Obstaja potreba po senzibilizaciji medijev in s tem širše javnosti za epidemijo debelosti, hkrati pa je treba kontinuirano podpirati vse osebe, ki želijo zmanjšati prekomerno telesno težo in jo vzdrževati. Poleg tega je potrebno zajezi o glaševanje zdravju nezdravih izdelkov, še posebej otrokom.
- d. Razvoj in implementacija inovativnih pristopov v promociji zdravja bi lahko povečala dostopnost in interes ciljne populacije (npr. drugačna obeležitev Svetovnih dnevov, interaktivne razstave zdrave prehrane, vključevanje otrok kot mediatorjev za prenos znanja o problematiki alkohola v prometu ...).
- e. Programe, sooblikovane na različnih evropskih projektih v tujini, je treba ustrezno prilagoditi značilnostim kulture in tradicije slovenskega prostora (izogibati se »copy-paste«) ter upoštevati etična načela izvedbe.
- f. Starši/pomembni odrasli imajo ključno vlogo v oblikovanju vedenjskega sloga otrok predvsem v zgodnjem obdobju življenja, zato je ključno ustrezno informiranje in ozaveščanje te ciljne populacije ter izboljšanje njihovih stališč na praktično vseh področjih.

- g. Ob upoštevanju specifičnosti/posebnosti posameznih področij je treba opredeliti jasne kriterije za ocenjevanje uspešnosti programov na vseh področjih javnega zdravja, kar bi olajšalo oceno ustreznosti le-teh in prispevalo nova znanja tako širši strokovni javnosti kot odločevalcem o tem, »kaj v našem prostoru deluje« in »kaj ne«...
- h. V programe je treba vključevati tudi do sedaj spregledane skupine prebivalcev (prostovoljci, krvodajalci in NVO), za kar se morajo predhodno zagotoviti pogoje (zakonodaja ipd.).
- i. Vse na novo prepoznane vsebine s področja preventive in promocije zdravja je treba smiselno vključiti v dodiplomske programe ustreznih profilov zdravstvenih delavcev in zagotoviti neprekinjeno izobraževanje na tem področju.
- j. Prevetriti in ponovno opredeliti je treba ranljive skupine prebivalstva v naši družbi.
- k. Dodatno je treba razjasniti nekatere negativne trende in zajezi naraščanje neenakosti na področju reproduktivnega zdravja v slovenskem prostoru.
- l. Zaradi ustrezne obravnave in vključevanja priseljencev/azilantov obstaja v slovenski družbi vse večja potreba po kulturnih mediatorjih, zdravstveni delavci pa potrebujejo »paket« podatkov, namenjenih migrantom/azilantom (brošura, letak) in informiranje vseh ključnih deležnikov.
- m. Sistemska ureditev izvajanja pred-upokojitvenih aktivnosti v slovenskem prostoru predstavlja pomemben izziv.
- n. Za uspešno in hitro implementacijo strategije zdravega in aktivnega staranja je potrebno poskrbeti, da se v oblikovanje in izvedbo le-te dejansko vključijo vse starostne skupine prebivalstva, kar bomo dosegli z intenzivnejšo senzibilizacijo vseh deležnikov v vseh okoljih. Na podlagi z dokazi podprtih ugotovitev utemeljujemo potrebe tudi po programih na področju preventive in promocije zdravja, jih oblikujemo in tudi implementiramo. Nadaljnje raziskovanje na tem področju naj bi bilo načrtovano in ustrezno finančno podprto.
- p. Priložnost za izboljšanje stanja na področju preventive in krepitve zdravja je, ob kontinuiranem spremljanju/raziskovanju, v skupnostnem pristopu in medsektorskem sodelovanju ter v iskanju rešitev (tudi inovativnih), ki so prilagojene naši kulturi in tradiciji. Ključna pogoja sta vključevanje in povezovanje (nanaša se na strokovno in laično populacijo).

***

ZAKLJUČKI SKLOPA SKUPAJ TEČEMO ZA ZDRAVJE

Moderatorica: Urška Ivanuš

- a. Redno gibanje in ustrezna prehranska strategija sta pomembna za vsakega posameznika, naj bo vrhunski ali pa rekreativni športnik.
- b. Čeprav naj bi bili zaposleni v zdravstvu s svojim zdravim življenjskim stilom za vzgled drugim, se pogosto zgodi, da ob obilici obveznosti v službi in doma nehote tudi sami privzamemo nezdrave navade, kot so preveč sedenja, premalo gibanja, neustrezno prehranjevanje in podobno. Omenjene navade pogosto prevzame cela družina.
- c. Primer dobre prakse, ki jo je vredno posnemati, so zaposleni na Onkološkem inštitutu Ljubljana in njihovi družinski člani, ki so pred dvema letoma na spontano pobudo sodelavke Gordane Lokajner in ob pomoči Nade Rotovnik Kozjek pričeli z redno tekaško vadbo dvakrat tedensko pod vodstvom trenerjev Akademskega atletskega društva Slovan. Tekiški vadbi obvezno sledijo vaje za moč, koordinacijo in raztezanje.
- d. V skladu s sloganom kongresa "Javno zdravje - povezovanje za zdravje" Ambasadorji teka Onkološkega inštituta Ljubljana medse vabijo tudi ostale udeležence kongresa. Tekiško druženje in povezovanje bo še naprej potekalo vsak ponedeljek in sredo od 15.30 do 17.00 na stadionu Kodeljevo, pozimi pa tudi v prostorih Fakultete za šport.